

ПОНЯТТЯ СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Гродецький Юрій Васильович,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Минуло вже майже 19 років із часу, коли КК України набув чинності. Норми про готування до злочину (ст. 14 КК України) і замах на злочин (ст. 15 КК України) порівняно з КК 1960 р. отримали подальший розвиток. Крім того, законодавець ввів до КК України нові для закону дефініції понять закінченого та незакінченого злочинів (ст. 13 КК України). У зв'язку з цим слід визнати, що питання про стадії вчинення злочину зараз мають дещо інше змістовне наповнення, ніж у минулому столітті.

Разом із тим і нині в навчальній і науковій літературі можна зустріти викладення цих питань у розумінні, яке склалося у другій половині ХХ ст. Не можна стверджувати, що воно на той час було хибним, але нове нормативне регулювання вказаних питань потребує і новітніх підходів у літературі. Проте не всі науковці згодні з таким висновком. Так, в одному з навчальних посібників із загальної частини кримінального права України вказано, що стадії вчинення злочину – це передбачені КК України етапи готування й безпосереднього вчинення умисного злочину, які різняться між собою за характером дій, моментом їх припинення, обсягом реалізації умислу й ступенем суспільної небезпечності. До сказаного додамо, що КК України розрізняє три стадії злочину: 1) готування до злочину (ст. 14 КК України); 2) замах на злочин (закінчений та незакінчений (ст. 15 КК України)); 3) закінчений злочин (ст. 13 КК України) [15, с. 236]. Ще наприкінці ХХ ст. такий підхід можна було б визнати прийнятним, але сьогодні не можна ігнорувати поняття «закінчений злочин» та його співвідношення з поняттям «стадії вчинення злочину». Вочевидь, що це питання загострив сам законодавець. З одного боку, у ч. 2 ст. 13 КК України незакінченим злочином визнаються готування до злочину і замах на злочин, з іншого – у назві розділу III Загальної частини КК України згадуються і стадії злочину, до яких раніше традиційно відносили також готування до злочину і замах на злочин.

У зв'язку з цим виникає питання: чи можуть готування до злочину і замах на злочин одночасно визнаватися видами незакінченого злочину та видами стадій вчинення злочину?

Позитивна відповідь на це питання буде, скоріш за все, суперечити принципам законодавчої техніки, один з яких вимагає, щоб кожне самостійне слово чи словосполучення у законі позначало окреме поняття. З цього випливає, що види незакінченого злочину і види стадій вчинення злочину не можуть бути тотожними поняттями. Далі проста логіка підказує, якщо законодавець готування до злочину і замах на злочин назвав видами незакінченого злочину, то вони вже не можуть бути видами стадій вчинення злочину. Що ж тоді розуміти під стадіями вчинення злочину?

Можна було б запропонувати компромісне рішення, згідно з яким визнати поняття «незакінчений злочин» видовим, яке охоплює дві стадії вчинення злочину. На перший погляд, норми КК України дозволяють це зробити, адже КК України передбачає поняття першого рівня – готування до злочину (ст. 14 КК України) і замах на злочин (ст. 15 КК України); другого рівня – закінчений і незакінчений злочини (ст. 13 КК України) та третього – «стадії злочину» (у назві розділу III Загальної частини КК України).

Разом із тим указані вище законодавчі поняття, особливо у трьохступеневій конструкції, повинні бути взаємоузгодженими. Тільки за такої умови вони можуть утворювати єдину систему, без існування якої виникають протиріччя, що знижує ефективність кримінально-правових норм. З'ясування взаємоузгодженості передбачає аналіз змісту понять, що входять до єдиної системи. Такий аналіз, перш за все, слід здійснювати на рівні доктрини кримінального права, тому що саме з неї беру витoki поняття «стадії вчинення злочину» й «незакінчений злочин».

У доктрині кримінального права склалися різні підходи до визначення змісту цих понять. Найбільшого розвитку вчення про стадії злочину у вітчизняній науці кримінального права набуло у другій половині XX ст. Так, у 1952 р. була успішно захищена Н. В. Лясс кандидатська дисертація «Стадії злочинної діяльності за радянським кримінальним правом» [12]. Під стадіями злочину науковець розуміла певні етапи розвитку умисного злочину, які полягають у готуванні до вчинення злочину, замаху на вчинення злочину і здійсненні закінченого злочину [11, с. 539].

Пізніше, всього за декілька років (1955–1958), побачили світ три фундаментальні монографії М. Д. Дурманова [5], Н. Ф. Кузнецової [10] і І. С. Тишкевича [21], в яких знайшли відображення основні наукові підходи до розуміння стадій вчинення злочину.

Так, М. Д. Дурманов під стадіями вчинення злочину розумів певні етапи підготовки і безпосереднього вчинення умисного злочину, які суттєво відрізняються між собою за характером суспільно небезпечних дій і їх наслідків, за ступенем реалізації винним злочинного умислу. При цьому вчений зауважував, що термін «стадії вчинення злочину» часто вживається у подвійному сенсі, а саме для визначення: 1) тих етапів, які проходять закінчені злочини, і 2) особливостей відповідальності за злочинне діяння залежно від етапу, на якому було припинено вчинення злочину [5, с. 10, 11]. Сам дослідник більше уваги приділяв другому значенню, але при цьому не стверджував, що стадії вчинення злочину слід розуміти лише у якомусь одному значенні.

У свою чергу, Н. Ф. Кузнєцова вважала, що така подвійність нічим не виправдана і здатна лише внести плутанину¹. Вона була переконана, що повне ототожнення поняття «стадії злочину» і самостійних кримінально каранних діянь (готування і замаху) є неточним. Стадією умисного злочину, стверджувала науковець, є діяння, спрямоване на заподіяння злочинного результату й яке є необхідною сходинкою у розвитку злочинної діяльності. На відміну від цього для відповідальності за готування і замах, крім досягнення певної стадії їх розвитку, потрібно констатувати, що злочинний результат не настав з незалежних від особи обставин. Так, за замахом ніколи не може слідувати закінчений злочин, адже замахом є злочинна діяльність, що не призвела до досягнення злочинного результату. Науковець виходила з того, що доцільно розрізняти стадії розвитку злочинної діяльності (вчинення підготовчих дій і виконання злочину) й види незакінченого злочину: готування до злочину і замах на злочин [10, с. 40, 41].

Натомість І. С. Тишкевич дефініції поняття «стадії вчинення злочину» не наводив, але таку термінологію використовував для позначення готування до злочину, замаху на злочин і закінченого злочину. При цьому готування до злочину і

¹ У зв'язку з цим слід відмітити невірне трактування М. Д. Дякур наукових поглядів М. Д. Дурманова та Н. Ф. Кузнєцовой до вказаного питання. Так, М. Д. Дякур стверджує, що М. Д. Дурманов писав про необхідність вживати термін «стадії вчинення злочину» у вказаних двох значеннях, а Н. Ф. Кузнєцова підтримувала таку позицію [6, с. 101]. По-перше, М. Д. Дурманов не говорив про необхідність вживати термін «стадії вчинення злочину» у вказаних двох значеннях, а лише констатував, що у науці кримінального права склалося таке подвійне розуміння. По-друге, Н. Ф. Кузнєцова не підтримувала цю подвійність, а, навпаки, заперечувала це.

замах на злочин вчений називав і стадіями незакінченого злочину [21, с. 4, 25]. Із цього випливає, що науковець не надавав серйозного значення питанню термінологічного розмежування стадій вчинення злочину і незакінченого злочину, хоча сформулював визначення останнього: «Під незакінченим злочином слід розуміти таку умисну суспільно небезпечну діяльність винного, яка містить у собі лише частину ознак складу даного злочину внаслідок неповного розвитку його об'єктивної сторони» [21, с. 27].

Таким чином, вказані науковці встановили такі основні напрямки у розумінні стадій вчинення злочину: 1) застосування цього поняття як єдиного до етапів, які проходять закінчені злочини, і до видів незакінченого злочину (М. Д. Дурманов); 2) застосування цього поняття лише для позначення етапів, які проходять закінчені злочини (Н. Ф. Кузнецова). Позиція І. С. Тишкевича близька до точки зору М. Д. Дурманова, адже він не вбачав серйозної відмінності між етапами, які проходять закінчені злочини, і видами незакінченого злочину. У зв'язку з цим підхід І. С. Тишкевича не може претендувати на самостійність.

Наукова концепція М. Д. Дурманова знайшла велику кількість прихильників серед науковців. Деякі з них запозичували визначення стадій вчинення злочину майже без змін або з незначними змінами. Як приклад можна навести визначення М. П. Печникова, який під стадіями вчинення злочину розумів передбачені кримінальним законодавством певні етапи його вчинення, що відрізняються за змістом вчинюваних суб'єктом злочину дій і ступенем реалізації умислу винного [18, с. 6]. Утім запровадження автором вказівки на передбаченість стадій вчинення злочину кримінальним законодавством уявляється зайвим.

На переконання В. Д. Іванова, відокремлення стадій вчинення умисного злочину залежить від зовнішньої поведінки, бо вони відрізняються між собою ступенем реалізації особою свого злочинного умислу і характером вчинюваних при цьому дій (бездіяльності) [7, с. 9]. Утім ця дефініція не передбачає термінології, яка виявляла б сутність стадій вчинення злочину. Для цього М. Д. Дурманов використовував вказівку на «етапи підготовки і безпосереднього вчинення умисного злочину». У зв'язку з цим вкажемо, що визначення В. Д. Іванова, хоча і було

сформульоване пізніше часу видання монографії М. Д. Дурманова, але є менш досконалим.

Із незначними уточненнями сприйняв позицію М. Д. Дурманова і В. П. Караулов, який вважав, що стадії вчинення злочину – це певні періоди розвитку злочинної діяльності, що якісно відрізняються між собою за характером вчинення суспільно небезпечних дій та відображають різний ступінь реалізації винним злочинного умислу [8, с. 5, 6]. Як бачимо, В. П. Караулов зберіг структуру дефініції М. Д. Дурманова (вказівку на сутнісну характеристику та встановлення критеріїв розмежування між собою різних видів стадій вчинення злочину), але як визначальну ознаку використав категорію «період» замість «етап». Така заміна, на наш погляд, не є виправданою.

Слово «етап» має декілька значень, два з яких можуть стосуватися досліджуваного поняття, а саме: 1) окрема частина чого-небудь; 2) окремий момент, період, стадія в розвитку [4, с. 357]. Слово «період» може означати: 1) проміжок часу, обмежений певними датами, подіями та ін.; 2) певна стадія, фаза чого-небудь; 3) проміжок часу, протягом якого відбувається якийсь регулярно повторюваний процес або рух [4, с. 937]. Інші значення цього слова для поняття «стадії вчинення злочину» не можуть бути використані. Таким чином, семантика слова «період» більше спирається на часовий вимір, тоді як у слові «етап» акцент зроблено на складовій. Уявляється, що використання слова «період» може створити хибне враження, що стадії вчинення злочину, у першу чергу, характеризуються певним проміжком часу, тоді як насправді ця властивість не є важливою для розкриття їх змісту. Стадії вчинення злочину мають інші сутнісні ознаки, які повинні підкреслювати, що злочин поступово переходить з одного щаблю свого розвитку на інший, який якісно відрізняється від попереднього. Саме на це звертається увага у тлумачних словниках, де слово «стадія» передусім означає певний момент, період, етап у житті, розвитку кого-, чого-небудь, які мають свої якісні особливості [4, с. 1382].

У свою чергу, А. В. Шевчук, який присвятив цій тематиці кандидатську дисертацію, зробив висновок, що стадії вчинення злочину – це «сукупність етапів злочину, що мають самостійне юридичне значення, які він проходить ступенево в своєму розвитку по висхідній від моменту задуму або підготовчих дій до моменту реалізації злочинного наміру, до закінченого злочину, тобто до моменту вчинення злочину з формальним складом або

до моменту настання суспільно небезпечних наслідків, що вказані у законі, для матеріальних складів» [22, с. 16, 17]. Уявляється, що ця дефініція перевантажена зайвою деталізацією. Приміром, можна було б обійтися і без вказівки на моменти закінчення злочинів із формальним і матеріальним складами. Визначення від цього тільки б виграло. Разом із тим А. В. Шевчук підкреслює, що різні стадії мають самостійне юридичне значення. У попередніх дефініціях зверталася увага на певні риси об'єктивного (характер суспільно небезпечних дій і їх наслідків; зміст вчинюваних суб'єктом злочину дій) і суб'єктивного (ступінь реалізації злочинного умислу) характеру. Це все фактичні ознаки діяння, що, безумовно, має вирішальне значення для розкриття змісту стадій вчинення злочину. Проте деякі з цих ознак можна застосувати і для відмежування між собою й тих етапів, які не мають кримінально-правового значення (формування наміру (умислу) і виявлення (наміру) умислу). Для того, щоб відмежувати стадії вчинення злочину від цих незлочинних етапів і підкреслити, що якісна відмінність фактичних ознак різних стадій вчинення злочину має й різну їх правову оцінку, вбачається за доцільне у дефініції стадій вчинення злочину робити вказівку на те, що різні стадії мають самостійне правове значення.

Визначення М. Д. Дурманова дещо розширив В. П. Тихий, пропонуючи під стадіями вчинення умисного злочину розуміти певні етапи його здійснення, які суттєво відрізняються між собою ступенем реалізації умислу, тобто характером дій і моментом їх припинення [20, с. 3]. Науковець радить використовувати для розмежування різних видів стадій вчинення злочину додатковий критерій – момент їх припинення. Пізніше науковець уточнив і доповнив власне визначення: «Стадії злочину (у перекладі з грецької «стадія» означає період, певний ступінь розвитку чогонебудь, фазу розвитку) – це передбачені КК України суспільно небезпечні етапи його здійснення, які істотно різняться між собою за ступенем реалізації злочинного наміру, тобто за характером діяння (дії або бездіяльності) і моментом його закінчення (припинення), а тим самим і за ступенем тяжкості вчиненого особою діяння» [19, с. 172]. У такому варіанті з'явився ще один критерій – ступінь тяжкості вчиненого особою діяння.

У науці кримінального права є й чимало прихильників точки зору Н. Ф. Кузнецової. Так, О. І. Ситникова переконана, що традиційне ототожнення стадій вчинення злочину з видами

незакінчених злочинів не відповідає законодавчим приписам, оскільки законодавець як обов'язкову ознаку готування і замаху виокремлює незавершеність злочинного діяння з обставин, що не залежать від винного. Незавершений злочин не може розвиватися далі і проходити які-небудь етапи розвитку, тому що продовженню злочину перешкоджають обставини, що не залежать від суб'єкта. Відповідно, готування і замах, які є незавершеними злочинами, не можуть бути стадіями. Якщо мова йде про стадії, то одна стадія (готування) повинна мати зв'язок з іншою (замахом), а замах повинен трансформуватися у завершальну стадію (закінчений злочин). Утім готування і замах відповідно до законодавчих формул є незавершеними злочинами. Ця незавершеність полягає в тому, що ланцюжок попередньої злочинної діяльності переривається на одній з ланок, яка не об'єднується з іншими [17, с. 99–100]. Такий підхід уявляється переконливим, незважаючи на висловлену в літературі критику.

Зокрема, С. Мілюков і Т. Дронова не погоджуються з точкою зору О. І. Ситникової і вважають, що слово «стадія» цілком може вживатися при характеристиці розвитку як завершеної діяльності, так і перерваної. Якщо закінчений злочин проходить у своєму розвитку стадії створення умов виконання злочину і власне його виконання, то і незакінчений злочин до його переривання також розвивається, проходячи відповідні етапи [14, с. 44, 45].

Ці заперечення не спростовують основного аргументу в позиції Н. Ф. Кузнецової – якщо види незакінченого злочину характеризуються недоведенням злочину до кінця з причин, що не залежать від волі винного, то етапи одного злочину не можуть мати такої характеристики, тому що вона виключає можливість переходу від попереднього етапу до наступного.

Позицію Н. Ф. Кузнецової підтримує також А. П. Козлов [9, с. 35], але пропонує не зовсім узгоджене з цією позицією визначення стадій вчинення злочину, під якими пропонує розуміти етапи поступального безперервного розвитку злочинної діяльності у часі і просторі з моменту виникнення відповідного психічного ставлення до діяння і результатів своєї поведінки до настання злочинного наслідку або переривання злочинної діяльності [9, с. 40]. Вказівка на «переривання злочинної діяльності» у концепції Н. Ф. Кузнецової несумісна з поняттям «стадії вчинення злочину», а характеризує види незакінченого злочину.

Натомість М. П. Редін намагається розвинути точку зору Н. Ф. Кузнецової за рахунок запровадження нових понять. Так, він вважає, що слід говорити не про ступені (стадії) злочинної діяльності, що розвивається, чи вчинення злочину, а про стадії (ступені) здійснення злочинного наміру. При цьому стадії здійснення злочинного наміру він визначає як певні етапи умисної злочинної діяльності особи, що полягають в умисному створенні умов для виконання злочину і у виконанні задуманого цією особою злочину. Таких стадій науковець розрізняє дві: 1) стадія умисного створення умов для виконання злочину і 2) стадія виконання злочину [16, с. 17, 27].

Із М. П. Редіним можна погодитися у тому, що проблема чіткого розмежування понять «стадії вчинення злочину» (чи як називає їх автор «стадії здійснення злочинного наміру») і «види незакінченого злочину» несе виключно сутнісний характер [16, с. 20], але викликає сумнів запровадження термінології «стадії здійснення злочинного наміру». Навряд чи це суттєво щось змінює у досліджуваному питанні, але при цьому запровадження нової термінології створить проблеми при встановленні співвідношення усталених у науці і практиці понять. Одночасно з поняттями «стадії вчинення злочину» і «незакінчений злочин» виникне ще одне – «стадії здійснення злочинного наміру». Такі термінологічні заміни чи уточнення слід робити лише тоді, коли вони принесуть значний позитивний ефект. У іншому випадку від них слід утриматися. Уявляється, що негативний ефект від запропонованої автором новації перебільшить той позитив, який безперечно ця новація має.

Такі науковці, як О. В. Авраменко, Н. М. Парасюк та Б. М. Телефанко сконцентрувалися на пошуку й запровадженні нової термінології. Вони вважають за доцільне виокремити дві юридичні конструкції – «стадії розвитку злочинного діяння» та «стадії злочину». Перша конструкція охоплює собою виникнення та виявлення умислу, готування до злочину, замах на злочин і закінчений злочин. При цьому під стадіями злочину науковці пропонують розуміти суспільно небезпечне протиправне умисне діяння, яке полягає у створенні особою умов для вчинення злочину, передбаченого Особливою частиною КК України, безпосереднього вчинення злочину, якщо водночас злочинний умисел не було реалізовано через причини, які не залежать від волі особи, а також учинення діяння, яке містить усі ознаки

закінченого злочину [1, с. 271–272, 275]. Наведене визначення охоплює поняття незакінченого і закінченого злочинів. Далі науковці стверджують, що поняття «незакінчений злочин» і «закінчений злочин» співвідносяться як частина і ціле. При цьому закінчений злочин поглинає всі попередні стадії незакінченої злочинної діяльності [1, с. 278]. У своєму аналізі автори спираються на норми КК України. Відповідно до ч. 1 ст. 15 КК України замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Якщо замах на злочин характеризується ознакою «злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі», то він не може перейти до наступної стадії закінченого злочину, адже він вже припинився та не має перспективи продовження. У зв'язку з цим пропонується концепція містить внутрішнє протиріччя і потребує доопрацювання.

Більш ґрунтовно підійшла до аналізу досліджуваного питання Н. В. Маслак, яка визнала, що поняття «стадії злочину», «незакінчений злочин», «розпочатий злочин» тощо за своїм змістом не є тотожними і означають різні за правовим значенням явища. Науковець відзначила, що термін «стадії злочину» характеризує ті етапи реалізації злочинного наміру, які проходить діяння особи у своїй динаміці – від виникнення наміру до етапу переховування слідів злочину після його вчинення. У цьому розумінні готування до злочину¹ можна назвати стадією злочину. Однак у випадку, коли злочинну діяльність особи було припинено до етапу вчинення закінченого злочину, має місце самостійний злочин: замах на злочин або готування [13, с. 34].

Таким чином, Н. В. Маслак по суті підтримує концепцію Н. Ф. Кузнецової, визнаючи, що злочинне діяння, яке було припинено, не можна віднести до стадії вчинення злочину.

Окремі вчені пропонують взагалі забути про проблему встановлення змісту поняття «стадії вчинення злочину». Так, М. В. Гринь вважає, що з прийняттям КК РФ 1996 р. стадії вчинення злочину не мають інтересу в кримінально-правовому сенсі [23, с. 7]. Такий підхід важко назвати виваженим, адже метою науки кримінального права не може бути просте коментування

¹ Її наукові інтереси були зосереджені на дослідженні готування до злочину, тому і висновки сформульовані стосовно цього поняття.

кримінально-правових норм. Якраз останні повинні прийматися на підставі наукових розробок. Якщо визнати, що прийняття певних законодавчих приписів є підставою для припинення наукових досліджень, то за таких умов законодавство невдовзі буде позбавлене достатньої наукової бази для свого розвитку.

Безумовно, не всі наукові погляди були проаналізовані, але навіть й так зрозуміло, що проблему визначення поняття «стадії вчинення злочину» і на сьогодні не можна визнати вирішеною. У зв'язку з цим викликає подив твердження В. М. Бурдіна про те, що сьогодні по суті вчені досягли однакового розуміння загального поняття «стадій вчинення злочину» [2, с. 35]. Науковець зазначає, що більшість фахівців під стадіями вчинення злочину розуміє певні взаємопов'язані об'єктивні й суб'єктивні етапи, які проходить злочин у своєму розвитку, кожен з яких характеризується притаманним лише йому рівнем суспільної небезпеки і наближенням до реального заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони [2, с. 37].

На переконання В. М. Бурдіна, позиція вчених, які намагаються чітко розмежувати поняття окремих стадій вчинення злочину і види незакінченого злочину, недостатньо обґрунтована і має чимало спірних моментів. На думку науковця, підстави для такого розмежування відсутні, а тим паче протиставлення, адже при розмежуванні понять «стадії вчинення злочину» і «види незакінченого злочину» створюється помилкове враження про те, що вони являють собою різні за суб'єктивними й об'єктивними характеристиками діяння. З огляду на це В. М. Бурдін упевнений, що йдеться про одні й ті ж етапи реалізації злочинного наміру із застереженням, що в деяких випадках його реалізація була перервана, а в інших – отримала подальший розвиток [2, с. 61, 66]. Такий підхід концептуально близький до точки зору М. Д. Дурманова й, безумовно, має право на існування, але він і не спростовує, на наш погляд, концепції Н. Ф. Кузнецової.

Підсумовуючи наукові підходи до визначення істотних характеристик стадій вчинення злочину, можна зробити такі висновки.

По-перше, стадії вчинення злочину і незакінчений злочин – це різні за своєю природою поняття. Незакінчений злочин на відміну від стадій вчинення злочину характеризується недоведенням злочину до кінця з причин, що не залежать від волі особи.

По-друге, кожен етап, крім завершального, повинен містити потенційну можливість переходу до наступного. У зв'язку з цим

стадії вчинення злочину в цілому та окремі їх види не можуть мати ознаку недоведення злочину до кінця з причин, що не залежать від волі особи.

По-третє, основною сутнісною характеристикою стадій вчинення злочину є те, що вони являють собою певні його етапи, які показують розвиток злочину. Крім цього, слід відмітити, що про стадії вчинення злочину можна говорити лише тоді, коли існує злочин, тобто коли особа здійснила вчинок, який відповідає ознакам злочину. Такі ознаки передбачені ч. 1 ст. 11 КК: 1) передбаченість діяння КК; 2) суспільна небезпечність діяння; 3) його винність; 4) вчинення цього діяння суб'єктом злочину. Відсутність хоча б однієї з цих характеристик свідчить про відсутність злочину. Із цього випливає, що будь-які стадії вчинення злочину повинні володіти ознаками, що властиві злочину. У випадку порушення цих вимог діяння не можна визнавати стадією вчинення злочину. Напевне, саме цим керувався законодавець, коли у ч. 2 ст. 11 КК України передбачив, що готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності. Такий вид готування не має тієї суспільної небезпечності, яка притаманна злочинам, тому законодавець і не визнав дане діяння злочинним.

З Огляду на сказане не можна погодитися з пропозицією І. Вакули розглядати намір вчинити злочин як стадію вчинення злочину [3, с. 334–336]. Намір сам по собі не має об'єктивних характеристик, адже існує лише у свідомості особи. Отже, намір не можна назвати діянням, яке у кримінальному праві завжди розуміють як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак.

По-четверте, різні стадії вчинення злочину повинні якісно відрізнятися одна від одної, що відображається в різному змістовному наповненні фактичних і правових характеристик стадій вчинення злочину.

На підставі цього можна запропонувати таке визначення: **стадії вчинення злочину** – це різні його етапи, що мають самостійне правове значення, які якісно відрізняються один від одного характером зовнішніх ознак діяння і ступенем реалізації злочинного умислу.

Список використаних джерел:

1. Авраменко О. В., Парасюк Н. М., Телефанко Б. М. Кримінально-правовий інститут стадій злочину. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 267–282.
2. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження): монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 304 с.

3. Вакула І. Намір вчинити злочин як стадія вчинення злочину. *Протидія злочинності: теорія та практика*: зб. матеріалів VI Міжвуз. наук.-практ. конф. студентів (курсантів), аспірантів та молодих учених (Київ, 16 травня 2014 року). К.: Нац. акад. прокуратури України, 2014. С. 334–336.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Дурманов Н. Д. Стадії совершення преступлення по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1955. 212 с.
6. Дякур М. Д. Стадії вчинення злочину і незакінчений злочин: проблеми розмежування. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Вип. 578. Правознавство. С. 100–103.
7. Иванов В. Д. Ответственность за покушение на преступление: учеб. пособие. Караганда: Изд-во Карагандинской ВШ МВД СССР, 1974. 119 с.
8. Караулов В. Ф. Стадии совершения преступления: учеб. пособие. М.: Изд-во ВЮЗИ, 1982. 60 с.
9. Козлов А. П. Учение о стадиях преступления. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2002. 353 с.
10. Кузнецова Н. Ф. Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление по советскому уголовному праву. Москва: Изд-во МГУ, 1958. 204 с.
11. Курс советского уголовного права (Часть Общая): в 2 т. / под ред.: Н. А. Беляев и М. Д. Шаргородский. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. Т. 1. 647 с.
12. Лясс Н. В. Стадии преступной деятельности по советскому уголовному праву: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ленинград, 1952. 16 с.
13. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину: монографія. Харків: Право, 2010. 232 с.
14. Милоуков С., Дронова Т. Определение понятия неоконченного преступления в современной уголовно-правовой литературе. *Уголовное право*. 2008. № 2. С. 42–47.
15. Митрофанов І. І. Загальна частина кримінального права України: навч. посібник. Одеса: Фенікс, 2015. 576 с.
16. Редин М. П. Преступления по степени их завершенности: монография. Москва: Юрлитинформ, 2006. 200 с.
17. Ситникова А.И. Приготовление к преступлению и покушение на преступление: монография. Москва: Ось-89, 2006. 160 с.
18. Стадии совершения преступления: курс лекций / сост. Н. П. Печников. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. 64 с.
19. Тихий В. П. Кримінально-правовий інститут стадії вчинення злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 171–184.
20. Тихий В. П. Стадії вчинення злочину. Конспект лекцій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 1996. 30 с.
21. Тишкевич И. С. Приготовление и покушение по советскому уголовному праву (понятие и наказуемость). Москва: Госюриздат, 1958. 260 с.
22. Шевчук А. В. Стадії вчинення злочину: дис. ... канд. юрид. наук. Чернівці, 2002. 181 с.
23. Энциклопедия уголовного права. Т. 5. Неоконченное преступление. Издание профессора Малинина. Санкт-Петербург, 2006. 464 с.

Громадське об'єднання «Всеукраїнська асоціація кримінального права»
Відокремлений підрозділ у Харківській області

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедри кримінального права
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України
Сектор дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю

Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра кримінального права і кримінології факультету №1
Кафедра кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра кримінально-правових дисциплін

ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ДОКТРИНАЛЬНІ, ЗАКОНОТВОРЧІ ТА ПРАВАЗАСТОСОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Матеріали
міжнародного науково-практичного круглого столу
17 травня 2019 р.

**Харків
2019**

Е90 **Ефективність** кримінального законодавства:
доктринальні, законотворчі та правозастосовні проблеми її
забезпечення : матер. міжнарод. наук.-практ. кругл. столу
(м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / укладачі: Л. М. Демидова,
К. А. Новікова, Н. В. Шульженко. – Харків : Константа, 2019. –
324 с.

У виступах дослідників поєднані три принципові підходи вітчизняної правової науки: сучасність і майбутнє доктрини кримінального права, законотворчої й правозастосовної діяльності з позиції забезпечення ефективності кримінального законодавства. Розглянуті різні аспекти, а саме: проблеми доктринального забезпечення ефективності кримінального законодавства; вплив законотворчої та правозастосовної діяльності на ефективність кримінального права як галузі права; питання Загальної і Особливої частини кримінального права і міждисциплінарних зв'язків наук кримінально-правового циклу з позиції ефективності регулювання суспільних процесів у розвинутій країні з громадянським суспільством. Самостійним напрямом наукової дискусії визначено реформування законодавства про кримінальну відповідальність, що видається цілком логічним й обґрунтованим. Лише урахування новітніх здобутків науки кримінального права, активна співпраця науковців, законодавця і правозастосовувачів, відповідальне впровадження європейських і міжнародних інституцій у національне законодавство дозволить підвищити ефективність застосування кримінального законодавства у боротьбі зі злочинністю й забезпечити високий рівень безпеки й правопорядку в Україні.

Для науковців, працівників правоохоронних органів,
студентів навчальних закладів юридичного фаху.

УДК 343.3 (477)

© ГО «Всеукр. асоц. крим. права» Харк. обл. орг-ція, 2019

© Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019

© Наук.-досл. ін-т вивч. пробл. злоч. ім. акад.
В. В. Сташиса НАПрНУ, 2019

© Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019

© Харк. нац. ун. ім. В. Н. Каразіна,

© Тацій В. Я., Демидова Л. М., Литвинюк О. М.,
Житний О. О. та ін., 2019